

Felles rammeplan for lærerutdanning, innspill til fase 4 fra fagmiljøet i norsk ved Institutt for språk og litteratur (ISL) ved Universitetet i Sørøst-Norge (USN)

I [forslag](#) til innhold i hoveddel av rammeplan for lærerutdanningene er det i §5 listet opp åtte kjernekompetanser som skal være felles (s. 3-4). Under «Didaktisk kompetanse», kan det se ut til at det mangler noe i beskrivelsen av didaktikk. I skole er didaktikk knyttet til fag, og det bør bli presisert.

I §5 mangler språkkompetanse som en kjernekompetanse. Dette begrunner vi med at læring blir til i et fellesskap, og et sentralt medium for samhandlinga i det fellesskapet, er språk. Nå er språkkompetanse nevnt i en setning under §8, men vi er redd for at dette ikke forplikter institusjonene i tilstrekkelig grad ettersom det er kjernekompetansene som vil ligge til grunn for læringsutbyttebeskrivelser i emner. Det at språkkompetanse i forslaget er så lite synlig, og smalt forstått, ser også ut til å få følgefeil for flere av underkapitlene. Leseopplæringa, som angår de aller fleste fagene, er tett knyttet til språkkompetansen. Dette igjen er tett sammenvevd med skrivekompetanse og muntlighet, som er helt sentralt i læringsarbeid i de fleste fag.

Det er kjent at målet om at alle skulle bli for eksempel leselærere med LK06, ikke gikk etter planen. Dette tror vi har sammenheng med at for få lærere har lært tilstrekkelig om språk og de tre grunnleggende ferdighetene som angår språket. Når det i forslaget kommer fram at det kun er i utdanninga for trinn 1-4 at norskfaget skal være obligatorisk, kan det se ut til at en har hatt et smalt perspektiv i møte med hva disse grunnleggende ferdighetene handler om. Lesing, skriving og muntlighet handler om mer enn begynneropplæring.

Her vil vi også vise til at Språkrådet i sitt [innspill](#) til fase 3, har pekt på nedbygging av den språklige kompetansen i lærerutdanning fra 2010 til i dag. Vi stiller oss bak Språkrådets bekymring.

Til [forslag](#) til underkapittel om lærerutdanning for trinn 1-4

Vi er enige i forslaget om å beholde krav om minst 30 studiepoeng i faget norsk. Vi er også enige i begrunnelsen for dette, som handler om det formidable timetallet i faget, og vi er glade for at arbeidsgruppa står samlet i å mene dette. Vi mener i tillegg at det finnes en rekke faglige begrunnelser for å opprettholde dette kravet. Mer om det under.

Forslag til underkapitler om lærerutdanning for [trinn 5-7](#) og for [trinn 8-10](#)

I dag er det et krav om minst 30 poeng i norsk og matematikk (hvis studenten tar trinn 1-7) eller 60 studiepoeng i norsk eller matematikk (hvis studenten tar trinn 5-10). Da dette ikke er omtalt her, legger vi til grunn at norskfaglige kunnskaper, herunder lese,- skrive- og muntlighetsdidaktikk, ikke skal være et krav til dem som skal bli lærere fra 5. trinn og opp. Dette er ikke begrunnet, hverken til [hoveddelen](#) eller i underkapitlene.

Arbeidsgruppa for lærerutdanning for trinn 1-4 [begrunner](#) det å beholde krav om minst 30 studiepoeng i norsk med norskfagets størrelse. Denne begrunnelsen faller ikke bort på senere trinn. 441 timer på trinn 5-7 og 398 timer på trinn 8-10 gjør norskfaget også på disse trinnene til det største faget, foran matematikk. Dette er trolig årsaken til at de fleste lærerutdanninger for 5-10 i dag krever at ett av fagene på 60 studiepoeng skal være matematikk eller norsk. I tillegg kommer de faglige begrunnelsene for at lærere i hele grunnskolen trenger norskfaglig kompetanse. Vi redegjør for de vi mener er de viktigste under.

1. I forslag til hoveddel §8, står det: «Studieplanen skal beskrive hvordan utdanningene legger til rette for at studentene utvikler muntlige og skriftlige ferdigheter i norsk, herunder både bokmål og nynorsk». I dagens forskrift for 5-10 er det en liknende formulering. På institusjonene har det resultert i diverse opplegg hvor det er vanskelig å argumentere for at studentene sitter igjen med ønsket læringsutbytte. Ved å feste dette til studiepoeng kommer det inn under eksamensforskriften. Et forslag kan være et frittstående literacy-emne som dekker fagspesifikk lesing og skriving på eksempelvis 15 eller 30 studiepoeng som gjøres obligatorisk i samtlige lærerutdanningsprogram om lærerstudenten ikke allerede har valgt norsk som fag.

2. Når det ikke er krav om norskfaglige studiepoeng for de fleste lærerstudenter, er det å forvente at flere norsktimer vil bli avholdt av lærere uten utdanning i faget. Det er en urimelig bør å legge på lærere og elever, og det vil svekke opplæringa i lesing, skriving og muntlighet, som i sin tur vil svekke opplæringa i andre fag.

3. Norskfaget er et omfattende fag, i tillegg til det høye timetallet. Det særlige ansvaret for tre av fem grunnleggende ferdigheter, og da de tre ferdighetene som angår språket som utgangspunkt for læring, setter faget i en særstilling. Siden 2006 har vi hatt læreplaner som har lagt opp til at alle lærere skal være lese- og skrivefaglige, men det er fortsatt slik at lese- og skriveundervisninga i hovedsak faller på norsklæreren. Det er også norskfaget som forvalter det meste av forskning og didaktikk som angår lese-, muntlighets- og skriveundervisning. Vi trenger at flere, ikke færre, lærere behersker denne kunnskapen.

4. I forslaget til underkapittel om lærerutdanning for trinn 1-4 blir det lagt vekt på den viktige kompetansen det er å kartlegge/identifisere og tilrettelegge for elever som ikke oppnår forventet progresjon i lesing og skriving. Det blir også lagt vekt på kunnskap til å gi intensiv opplæring i lesing og skriving. Dette er en kompetanse som læreren med norskfaglig utdanning i begynneropplæring har. Imidlertid er det en mangel i forslagene per nå at behovet for denne kompetansen kan se ut til å bortfalle etter 4. trinn. Vansker med å nå forventet progresjon i lesing og skriving er noe som rammer elever på alle trinn. Mange elever med for eksempel lese- og skrivevansker, maskerer vanskene, noe som gjør at vanskene ikke avdekkes før progresjonen blir for strevsom. Det er individuelt når dette skjer, og for noen skjer det ikke før på vg3 – eller ikke i det hele tatt. Videre er det

kun i de senere år at lærerstudenter som tar norsk har lært noe om dette viktige feltet, noe som betyr at de fleste som nå er lærere aldri har lært noe om å avdekke og følge opp slike vansker. Følgelig ligger vi langt bak når det gjelder å gi en likeverdig opplæring til elever som ikke oppnår forventet progresjon i lesing og skrivning. Å styrke krav til norskfaglig utdanning vil kunne gi drahjelp på dette feltet.

5. En annen elevgruppe der flere kan ha vansker med å nå forventet progresjon i lesing og skrivning, er elever som er innvandret eller har innvandrerforeldre. De utgjør nå [20% av elevene](#) i grunnskolen. Mange elever med norsk som andrespråk klarer seg vel så bra som elever med norsk som førstespråk, men det er også utbredt at flere her har større vansker enn gjennomsnittet. En del av disse elevene igjen kan framstå som om de behersker norsk bedre enn de faktisk gjør, all den tid de behersker hverdagspråket i det muntlige, men det er når de skal lese fagtekster og kommunisere skriftlig på skolespråket, at en kan avdekke at de ikke har forventet progresjon og ved det kan iverksette tiltak. Her er norsklæreren sentral, fordi denne har relevant kunnskap om blant annet grammatikk, sosiolingvistik og lese- og skriveidaktikk.

6. De aller fleste lærere i grunnskolen skal også jobbe som kontaktlærere og derigjennom ha ansvar for kommunikasjon med hjemmet. I tillegg kommer den løpende faglige og sosiale kommunikasjonen med elevene. Kunnskap om korrekt språkføring, både grammatisk og ortografisk, handler også om tillit. Den beste måten å sikre dette på, er at studentene tilegner seg studiepoeng i norskfaget.

Oppsummert kan vi si at lærerutdanning uten krav om studiepoeng i norsk, herunder lese- og skriveidaktikk, vil kunne rekruttere flere studenter, men det igjen vil kunne føre til at institusjonene sender fra seg for mange lærere uten norskfaglig kompetanse. En svekket norsklærertetthet vil føre til at flere norsktimer blir avholdt uten en norsklærer. Det vil særlig ramme elever med størst behov for støtte, og kan bidra til å forsterke sosiale forskjeller. Det er hverken faglig eller etisk forsvarlig å åpne for dette når vi vet at dette først og fremst vil gå ut over for eksempel elever med lese- og skrivevansker, elever med norsk som andrespråk eller elever med andre særskilte behov. Staten har pålagt kommunene omfattende krav til tilpasset opplæring, vurdering og oppfølging av alle elever. Av dette følger det et ansvar for å sikre at vi har lærere som har denne kompetansen. Forslaget kan også føre til at flere lærere enn i dag får en arbeidshverdag der denne skal bære dette ansvaret i klasserommet uten å ha de faglige kvalifikasjonene. Dette kan medføre enda flere "kjipe lærerhistorier" i media, som ikke akkurat lokker til seg flere lærerstudenter, selv om institusjonene får anledning til å sukre pillen med at de kan ta andre fag enn norsk og matematikk.